

č sp
GL SLG Celje
1951/52

792(497.4 Celje)

219520022,7

COBISS o

gledališče celje

GLEDALIŠKI LIST

LETO VI.

1951 ★ 1952

ŠTEV. 7.

Hilpici

IVAN CANKAR

»Vi, ki imate v srcu mladost in v
pesti moč, vi glejte! Ob vaših plečih
bo slonelo življenje...

(V. dejanje)

PREMIERA: ČETRTEK 27. MARCA 1952 OB 20

IVAN CANKAR

Hlapci

Drama v petih dejanjih

OSEBE:

Župnik	Gustav Grobelnik
Nadučitelj	Peter Božič
Jerman	{ učitelji { Branko Gombač
Komar	
Hvastja	
Lojzka	{ učiteljice { Bogdana Vrečkova
Geni	
Minka	
Zdravnik	Fedor Gradišnik
Poštar	Tone Uršič
Župan	Evgen Burdych
Anka, županova hči	Sonja Bezjakova
Jermanova mati	Anica Golobova
Kalander, kovač	Avgust Sedej
Kalandrova žena	Zora Červinkova
Pisek, pijanec	Franjo Cesar
Nace, kmet	Ivo Einfalt
Kmetica	Hilda Jazbinškova
Krčmar	Tone Vrabl

V vlogah kmetov, kmetic, natakarič in delavcev sodelujejo:
Karl Golob, Cvetko Vernik, Edvard Goršič, Bogo Kotnik,
Tone Uršič, Rudi Lešnik, Alojz Zuntar, Ivan Jeram,
Janko Kovač, Alenka Ornik, Rozika Kenda, Minka
Podbrežnik, Pavla Pristovšek

Režija: Fedor Gradišnik — Sceno po osnutkih akad. slikarja Marjana
Pliberška izdelalo gledališko tehnično osebje pod vodstvom odrskega
mojstra Franja Cesarja — Slikal Ivan Dečman — Kostume po osnutkih
Bogdane Vrečkove izdelala Jožica Frečetova in Rajko Košar — Lasuljar:
Riko Grobelnik — Razsvetljava: Bogomir Les — Šepetalka: Tilka Sve-
telškova — Inspicijent: Tone Vrabl

Fedor Gradišnik:

IVAN CANKAR: HLAPCI

(Referat na razčlembeni vaji dne 12. februarja 1952)

Govoriti danes zboru poklicnih igralcev o Ivanu Cankarju, njegovem življenju, njegovi borbi za pravice človeka, o njegovem pomenu v slovenski literaturi in politični zgodovini bi bilo pač odveč! Saj je Cankar danes tisti, ki je dal slovenskemu gledališču in slovenski dramski literaturi — evropsko lice, z njim je stopil mali, nepoznani slovenski narod v svetovno književnost.

To je znano vsakemu slovenskemu teatrskega človeku, in mislim, da o tem ni treba izgubljeni besed.

Nekaj drugega pa je, lotiti se tega ali onega Cankarjevega dramskega dela in ga spraviti na oder. Pri takem pisatelju, ki je tako povezan s kulturno in politično zgodovino svojega naroda kot Ivan Cankar, je to nadvse težka in odgovorna naloga.

Tega sem se zavedal že pred leti, ko sem leta 1920 na Jesenicah uprizoril dvojce Cankarjevih del: »Kralja na Betajnovi« in »Jakoba Rudo«; z istim respektom do velikega dramatika sem v stari Jugoslaviji v Celju režiral isti deli ter po osvoboditvi »Kralja na Betajnovi«, »Hlapce«, »Pohujšanje v dolini šentflorjanski« in »Za narodov blago«.

Zdaj mi je poveril Gledališki svet MG režijo »Hlapcev« in dobro se zavedam velike, težke in odgovorne naloge, ki sem jo prevzel.

Pri odkritju Cankarjevega spomenika v ljubljanskem dramskem gledališču je Oton Zupančič med drugim govoril sledeče: »Vsak režiser, ki mu je poverjena uprizoritev kake Cankarjeve igre, vsak igralec, ki mu je dodeljena rešitev kake Cankarjeve osebe, si je v svesti, da se ne ukvarja samo s tehničnoodrskimi in zgolj umetniškimi vprašanji in skrbmi, temveč da lušči neko skrivno jedro, ki oklepa dragoceno vsebino: etiko velike pisateljeve osebnosti. Sleherni se čuti odgovornega za neko razodetje, ki mu ga je pesnik zaupal, in trepeče v svetem strahu, ali ga bo s svojo ustvaritvijo res mogel sporočiti tistim, ki ga bodo gledali in poslušali. Ta sveti strah je notranji akt ljubezni in popolne vdanosti geniju in oznanja neizpodbitno dejstvo: Cankar je naš dramatik kat eksotičen in slovenski drami je neizogibna dolžnost poglabljati se v njegova dela, prodirati v njegovo skrivnost, skušati dati njegovim likom veren obraz in ga čedalje bolj in bolj približevati občinstvu.«

Te Zupančičeve besede so obvezne za vsakega slovenskega gledališkega delavca torej tudi za nas, ki smo se danes sestali, da pričnemo s študijem Cankarjevih »Hlapcev«.

»Hlapci« so bili doslej uprizorjeni v Celju trikrat: prvič v režiji Milana Skrbinška po prvi svetovni vojni, drugič v režiji Vala Bratine v sezoni 1927-28 in tretjič v moji režiji v sezoni 1946-47. Naša uprizoritev bo torej četrta celjska uprizoritev.

»Hlapci«, ki so bili napisani l. 1909 in uprizorjeni prvič v Trstu l. 1919 so Cankarjeva najbolj politična drama. V njej je z neusmiljenim

realizmom in z žgočo satiro razkrinkal hlapčevsko neznčajno slovensko razumništvo in — kakor pravi dr. Kreft — »tragično temo tistega takrat večinskega dela ljudstva, ki suženjsko in slepo sledi svojim političnim in s tem seveda tudi duhovnim voditeljem in jerobom.«

Takrat se je bil najogabnejši boj med klerikalizmom in liberalizmom na Slovenskem, ki pa sta strnjeno bila po vsakomur, ki se je drznil boriti se zoper oficielne razmere. Cankar je napovedal boj tem razmeram. (Kreft, Lj. Gl. I. 1945-46.)

V učitelju Jermanu nam riše moža, ki se je drznil upreti vsemogočnemu predstavniku oblasti in cerkve. Proti surovi sili odpira ljudem oči ter jih skuša organizirati v borbene, neustrašene ljudi — iz hlapcev hoče napraviti ljudi. To je težka in trnova pot. Kdor ima oblast v rokah, ima tudi moč in njemu se je treba pokoriti, sicer je izgubljen.

Župnik mu to naravnost in brez ovinkov pove v obraz: »Prepričanje, naziranje, mišljenje, vera in kolikor je še teh besed — ne vprašam vas zanje. Kajti ena beseda je, ki je živa in vsem razumljiva: oblast! Živa je od vekomaj, vseh besed prva in zadnja. Pokori se, ne upiraj se, je poglobitna zapoved: vse drugo je priveseček in olepšava.« — Z drugimi besedami: ne silim te, da misliš tako kakor tisti, ki ima oblast, toda storiti ne smeš ničesar, kar je proti prepričanju večine. Prepričanje posameznika ni nič — podrediti se mora večini, pokorščina celoti bodi vrhovno načelo posameznika!

Učitelj Jerman take morale ne more razumeti — zato je konflikt neizogiben. Saj vprav v tem prilagojevanju vsaki zagoviti moči, v tej pokorščini vidi našo poglobitno narodno nesrečo, naše »hlapčevstvo«, ki mu napove boj na življenje in smrt. (Dr. Iz. Cankar.)

»Hlapci! Za hlapce rojeni, za hlapce vzgojeni, ustvarjeni za hlapčevanje! Gospodar se menja, bič pa ostane in bo ostal vekomaj, zato ker je hrbet skrivljen, biča vaje in željan!«

Takšno je Jermanovo spoznanje. Obupal je nad svojo borbo, ker je uvidel, da je našemu človeku hlapčevanje v krvi — vsakomur, ki je slučajno na oblasti, bo hlapec in suženj, ker je biča vaje in željan — gospodar se menja, bič pa ostane na vekomaj!

Uvidel je, da so njegove moči preslabe, ker čuti, da za junaka nima daru in ne veselja za mučenca. Spoznal je, da posamezni izobraženci ne morejo v tej borbi odločiti in da morejo to le nove družbene sile, katerih živ predstavnik in zato tudi nosilec osrednje ideje v »Hlapcih« je kovač Kalander, ki mu je zgodovina odločila, da bo njegova »roka kovala svet« in da bo na njegovih »plečih slonelo življenje«.

Cankar sam pravi, da sta prvi dve dejanji »Hlapcev« satira in da s tretjim preidejo v tragedijo. V četrtem dejanju na zborovanju v gostilni se Jerman notranje zlomi, ko očita vsemu narodu prirojeno hlapčevstvo. Obupal je nad sabo in nad svojo borbo ter misli na samomor. Tedaj pa se dvigne Kalander in z mogočnim glasom vrže grožnjo med zborovalce: »Jaz sem Kalander, kovač, kdo bi rad še kaj vedel?« S tem napove neizprosno borbo proti nasilju kot zastopnik tistega razreda, ki bo koval svet — v imenu delavskega razreda, proletariata! — Kalander ne obupa, prepričan je, da bo tudi siromaku zasijalo sonce, toda pot je še dolga, borba trda in neizprosna. Brez borbe ne dosežeš

ničesar — če obupaš, je v naprej vse izgubljeno. Treba je iti od moža do moža in nabirati vojsko: »Zadnjič nas je bilo troje, zdaj nas bo sedem antikristov.« Čemu bi torej obupal? Za enkrat je vseeno, ali zmaga župnik ali liberalni mogočnej — »narod si bo pisal sodbo sam, ne frak mu je ne bo in ne talar«.

Toda Jerman ne obupa samo zato, ker ne čuti v sebi dovolj moči za borbo, temveč zlasti zato, ker ve, da mora njegova verna mati toliko trpeti zaradi njega in ko mu zdravnik pove, da bi mu mati morda še ne umrla, če bi bil on »drugače ravnal«, se čuti smrti vrednega in potrebnega. In vzel je revolver. — Tedaj pa ga je v sosedni sobi poklicala umirajoča mati: »Franc!« in Lojzka se je vrnila k njemu »v plašč ogrnjena«, Jerman pa je čutil, da je zaslutila njegov obup... »Slišala si! Duša, dekle, žena! Daj, da naju blagoslovi! Za novo življenje blagoslovi!« In jo je povedel k materi, da sprejmeta blagoslov na pot v pregnanstvo in novo življenje, v novo borbo!

Poleg Kalandra in Jermana je tretja pozitivna osebnost v »Hlapcih« učiteljica Lojzka, ki deli z Jermanom njegovo trpljenje in se končno odloči, da gre z njim do konca v borbo za lepše življenje. Vsi drugi učitelji: Komar, Hvastja in nadučitelj ter učiteljici Minka in Geni z županovo hčerko Anko vred in z ostalimi predstavniki trške gospode so realistično slikani tipi bedne malomeščanske družbe takratne žalostne dobe slovenskega političnega življenja. V nobeni Cankarjevi socialni drami ni toliko življenjsko verno slikanih ljudi kot v »Hlapcih«, zato je glavna dolžnost režije, da postavi na oder resnične ljudi in ne karikature. Poleg tega, da izluščimo vsebino in tendenco drame, je ta poudarek za režiserja »Hlapcev« najvažnejši.

Pri tej priliki se mi zdi umestno, da poudarim glede vseh dosedanjih celjskih uprizoritev »Hlapcev« sledeče:

Vsi režiserji celjskih uprizoritev »Hlapcev« so se globoko zavedali velike odgovornosti, ko so se lotili Cankarjeve najbolj borbene socialne drame. Vsi so podčrtavali Jermanove besede kovaču Kalandru v V. dejanju: »Ta roka bo kovala svet... Vi, ki imate v srcu mladost in v pesti moč, vi glejte! Ob vaših plečih bo slonelo življenje...« Spominjam se predstave v Celju, ko je pri teh Jermanovih besedah spontano zabučalo v gledališču večminutno ploskanje, s čemer je dokazano, da je občinstvo pravilno razumelo pravilno interpretacijo Cankarjevega dela. Isto navdušenje je izzval Kalandrov nastop na koncu IV. dejanja, ko se sam, z dvignjenim stolom, upre nahujskani množici hlapčevskih duš na Jermanovem političnem zborovanju in jim z gromkim glasom zakliče: »Jaz sem Kalandar, kovač, kdo bi še rad kaj vedel?«

Tudi zadnje dejanje, ko prejme Jerman od matere odpustčanje in blagoslov, je v vseh celjskih uprizoritvah vedno izvenelo tako, kakor je Cankar kot borbeni politični človek nakazal v svojem delu: Kalandar kot zastopnik delavskega razreda prevzame od Jermana dediščino, da nadaljuje njegovo borbo za lepše življenje. Nikdar in nobeden celjski režiser doslej ni dal poudarka na Jermanov zlom, temveč smo si bili vedno svesti, da je treba pri Cankarju vedno upoštevati

revolucionarno idejno interpretacijo, ki je izražena dovolj jasno v gornjih Kalandrovih nastopih.

Čudim se, da po dr. Kreftovih izjavah v Gledališkem listu SNG št. 3 1948-49 in B. Faturja v Knjižici slov. gledališča št. 20 — vse do leta 1948 v Ljubljani tega niso upoštevali in so šele ob 30 letnici Cankarjeve smrti pri premieri 11. novembra 1948 v režiji Slavka Jana uprizorili Cankarjeve »Hlapce« tako, kakor jih je treba uprizarjati.

Kot režiser četrte uprizoritve »Hlapcev« v Celju moram to konstatirati. V ostalem ponavljam, kar sem že uvodoma omenil: vsi se moramo zavedati velike odgovornosti, ki jo prevzemamo in v smislu Zupančičevih navodil nas mora vse prevzeti sveti strah kot »notranji akt ljubezni in popolne vdanosti velikemu geniju — Ivanu Cankarju!«

»Življenje je lepo« (iz I. dejanja)

»Bonaparte« (Škof) in Marguerite (Goršičeva)

Avgusta Sedeja

Zadnje čase slave v mnogih gledaliških vseh ljudskih republik Jugoslavije visoke jubileje svojega teatarskega delovanja gledališčniki starejše generacije. So to večinoma ljudje iz dobe pred prvo svetovno vojno, ko so bile gledališke razmere pri nas vse drugačne kot danes. Kdor se je posvetil gledališču, je moral biti velik idealist in trdnih živcev; predvsem pa je moral biti z vsem srcem in z vso dušo predan svojemu poklicu. Vsi ti jubilanti so prišli h gledališču brez diplom igralških akademij; edina strokovna šola jim je bil oder, edini učitelj veliki igralci in režiserji takratne dobe.

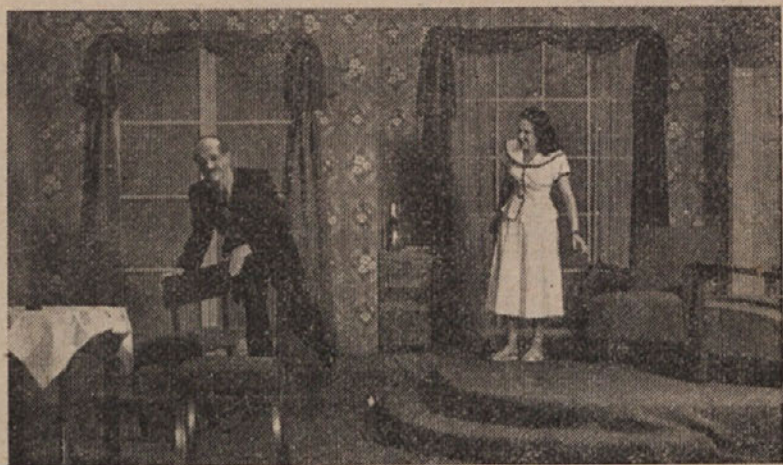

Današnja generacija je v tem oziru mnogo na slabšem od svojih starejših tovarišev izpred druge, zlasti pa onih izpred prve svetovne vojne. Takrat so naši študentje študirali v Gradcu, na Dunaju, v Pragi, v Budimpešti in v drugih velikih mestih bivše avstroogrške monarhije, svoje vojaške roke so služili naši fantje po raznih garnizijah avstrijskega cesarstva in tako so imeli prilike dovolj, seznaniti se s kulturnim življenjem raznih narodov (nemškega, češkega, poljskega itd.), z njihovimi umetniškimi zavodi in učiti se ob velikih reprezentantih gledališke dejavnosti svetovnega slovesa. Vse to je današnji generaciji nemogoče. Koliko jih je, ki so videli kakšno gledališko predstavo drugje kot v Ljubljani, Zagrebu ali Beogradu?

Tudi slovenska predvojna generacija se je šolala samo v šoli življenja ob takratnih velikih igralcih in režiserjih.

Tudi naš tovariš in prijatelj Avgust Sedej spada med tisto generacijo. Ko se danes ozira nazaj na one čase, ko je pred tridesetimi leti prvič stopil na deske, ki pomenijo svet, mi bo gotovo pritrdil, kar sem uvodoma naglasil.

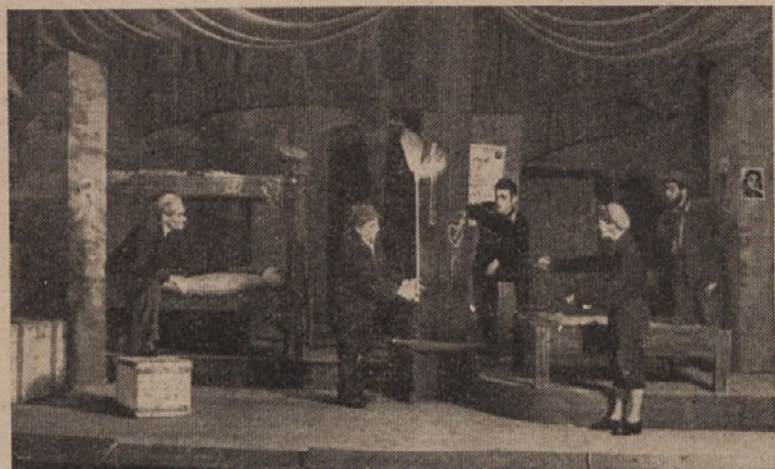
Kot vojak je v prvi svetovni vojni vzljubil gledališče in ko se je po končani vojni vrnil kot invalid v svoj rojstni kraj na Vrhniko, se je takoj priključil diletantski družini, ki sta jo vodila učiteljica Albina Malavašičeva in njen brat. Še isto leto — 1919 — je odšel na glasbeno šolo v Ljubljano, kjer je obenem nastopal v raznih vlogah na odru invalidske dramske skupine. To leto svojega bivanja v Ljubljani

Aubert (Mirnik) in Micky (Sirnikova) — I. dejanje

Margot (Červinkova), stražnik (Grobelnik), »Bonaparte« (Škof) in Jaques (Božič) — II. dejanje

Drugi gost (Božič), prvi gost (Sedej), »Bonaparte« (Škof), Micky (Vrečkova) in Brissot (Grobelnik) — III. dejanje

»Bonaparte« (Škof) in Micky (Vrečkova) — III. dejanje

Foto Pelikan

pa je uporabljal zlasti za to, da je večer za večerom zahajal v gledališče in se učil ob stvaritvah Nučiča, Danila, Borštnikove in drugih. Vrnivši se na Vrhniko, je nastopal kot igralec in režiser na sokolskem odru in ko je končno odšel na svoje novo službeno mesto na Vransko, je postal tu duša razgibanega gledališkega življenja vse do druge svetovne vojne.

Po osvoboditvi je prišel v Celje, kjer je takoj pristopil k takratnemu Okrožnemu ljudskemu gledališču, ki mu je bil nekaj časa tudi predsednik. Vsa ta leta do danes je Avgust Sedej eden najvidnejših celjskih igralcev in ljubljeneц zlasti mladine, ki ga ceni kot izrednega oblikovalca humorističnih vlog v mladinskih igrah.

Celjsko Mestno gledališče je srečno, da more šteti tovariša Avgusta Sedeja med svoje najboljše in najzvestejše sodelavce ter mu iskreno čestita k njegovemu jubileju v nadi, da bo še mnogo let deloval med nami z isto ljubeznijo in predanostjo kot doslej!

Fedor Gradišnik

Seznam vlog, ki jih je **Avgust Sedej** odigral na odru Ljudskega, sedaj Mestnega gledališča

od leta 1945 do danes

Sezona 1945-1946:

1. Balantač (Vdova Rošlinka)	predstav 11
2. Antonovič (Revizor)	" 5
3. Župnik (Hlapci)	" 3
4. Majnik (Mokrodolci)	" 9
5. Toni (Matura)	" 11*
6. Podboj (Školjka)	" 2

Sezona 1946-1947:

7. Gvardijan (Celjski grofje)	" 33**
8. Zjabljkov (Novi dom)	" 10
9. Krivec (Deseti brat)	" 10
10. Župan (Pohujšanje v dolini šentflorj.)	" 4
11. Rista Todorović (Gospa ministrica)	" 9**

Sezona 1947-1948:

12. Občinski svetnik (Za narodov blagor)	" 4
13. Ivan Deleja (Talci)	" 9

Sezona 1948-1949:

14. Tonkih (V tajgi)	" 4
15. Doolitle (Pygmalion)	" 7
16. Medved (Kreature)	" 2

* S ponovitvami v sezoni 1946-47.

** S ponovitvami v sezoni 1947-48.

Sezona 1949-1950:

17. Japelj (Krajnski komedijanti)	predstav	17
18. Rob (Ogenj in pepel)	"	7
19. Miller (Kovarstvo in ljubezen)	"	13
20. Djurič (Pokojnik)	"	4

Sezona 1950-1951:

21. Mrvar (Pastirček Peter in kralj Briljantin)	"	17
22. Smola (Utopljenca)	"	7
23. Prvi vojak (Siromakovo jagnje)	"	4
24. Bojec (Rokovnjači)	"	4

Sezona 1951-1952:

25. Melvil (Marija Stuart)	"	6
26. Jernač (Pogumni Tonček)	"	9
27. Prvi gost (Življenje je lepo)	"	10
28. Kalander (Hlapci)		

Skupaj predstav 231

Tilka Svetelškova

dvajset let gledališka šepetalka

Gledališče je kompliciran organizem, sestavljen iz neštetihih podrobnosti, katerih vsaka ima svojo posebno, a zato nič manj važno funkcijo: če ena odpove, zastane ves aparat...

Občinstvo vidi in opazi v gledališču seveda v prvi vrsti igralca in njegovo kreacijo, potem scenerijo in kostume, lučne efekte in druge zunanje pojave združene z gledališko predstavo. Le malo kdo ve n. pr. kako važen je režiser, ki ga ne vidi, navadno nima pojma, koliko dela in truda so imeli razni odrski delavci predno so izdelali scenerijo, kakor si jo je zamislil inscenator, koliko ur napornega dela ima gledališki lasuljar, koliko študija je treba kostumerju, predno dobe kostume v izdelavo krojači in šivilje itd.

Eno takih tihih, za občinstvo nevidnih funkcij opravlja pri gledališču šepetalka. Idealno bi seveda bilo, da bi sufler pri gledališču sploh odpadel in bi vsak igralec toliko obvladal svoj tekst, da bi šepetalka sploh ne rabila. V resnici so tudi taki igralci, ki šepetalko ne rabijo; večina pa je takih, ki ne gredo na oder, dokler niso sigurni, da je šepetalec na svojem mestu in če še tako brezhrebno obvladajo vlogo. Prisotnost suflerja je igralcu garancija, da je glede teksta lahko brez skrbi.

Dober sufler je zaradi tega pri vseh igralcih v velikih časteh. Šepetalec, ki je pri istem gledališču zaposlen daljšo dobo, pozna bolna mesta vsakega posameznega igralca in dobro ve, kako mora ravnati s tem in kako z drugim. V teku let skupnega dela je imel prilike dovolj, da je spoznal sebi zaupane ljudi in njih napake.

V našem gledališču imamo tako tiho, za občinstvo nevidno, a za vsakega izmed nas nepogrešljivo moč, ki je v teku dvajsetih let svojega suflerskega delovanja tako tesno zrasla z vsakim posameznim izmed nas, da si le težko predstavljamo svoje gledališče brez nje, to je Tilka Svetelškova!

Dvajset let!

Začela je leta 1926 kot igralka pri takratni Jugoslovanski strokovni zvezi v Celju, nastopala pozneje na odru Krekove mladine v Narodnem domu in nato na odru Gledališke družine v bivši Ljudski posojilnici, dokler ni leta 1932 prevzela mesto suflerke pri Dramatičnem društvu. Letos je torej preteklo dvajset let, odkar je prvič nastopila kot suflerka v Golievi mladinski igri »Princesa in pastirček«.

Odtlej sodeluje vse do danes pri vseh predstavah, ki jih je uprizarjalo bivše Dramatično društvo in pozneje Celjski studio ter po drugi svetovni vojni Ljudsko, danes Mestno gledališče.

Dobro se zavedamo, koliko požrtvovalnega truda in napora je bilo v dvajsetih letih, ko je celjsko gledališče preživljalo nemalo težkih časov, ki jih mora preživljati tudi danes. Tilka Svetelškova je bila vedno vedrega lica in polna optimizma z nami v najtežjih gledaliških krizah.

Pri tej priliki se spominjamo njene požrtvovalnosti, ko nas je večkrat rešila iz velike zadrege. Edinstven primer takega »herojstva« je naslednja resnična zgodba: Ko je naše gledališče pred leti gostovalo s Kreftovimi »Celjskimi grofi« v mariborskem Narodnem gledališču, ki je bilo za dve predstavi naprej razprodano, smo prišli v Maribor brez igralka, ki naj bi nastopila v zahtevni vlogi kraljice Barbare. Ostala je v Celju in do pričetka predstave je ni bilo v Maribor. Kaj storiti? Tilka je korajžno zapustila svoje mesto šepetalke, se oblekla v kraljico Barbaro in — nastopila v obeh predstavah. Tako nam je rešila gostovanje in predstavi sta odlično uspeli kljub temu, da smo igrali — brez šepetalke!

Bili pa so tudi primeri, da je nastopala poleg svojega suflerskega posla tudi kot igralka, tako n. pr. je govorila vlogo »ogledala« v »Sne-guljčici« in »radia« v »Katjuši« in nikdo ni vedel, da prihajajo ti glasovi iz suflerkinega skrivališča. Marsikako anekdoto bi lahko še za-beležili iz Tilkinega dvajsetletnega požrtvovalnega delovanja, n. pr. o tisti miški, ki je v najtragičnejšem prizoru pri predstavi »Othella« čisto mirno prikorakala iz njene omarice na oder v nemalo zabavo publike itd.

Toda bodi dovolj. Vsi se zavedamo, da je v teh dvajsetih letih opravljala težko in odgovorno nalogo, za katero ji izrekamo svojo iskreno zahvalo v trdnem prepričanju, da nam bo še dolgo vrsto let v oporo pri naših skupnih naporih za lepšo bodočnost celjskega gledališča!

Fedor Gradišnik

Zgodovina celjskega gledališkega življenja

(Nadaljevanje)

Kakšne so bile gledališke predstave čitalnic in na kako visokem umetniškem nivoju je bila velika večina igralcev, ki so jim »Novice« peče tako velike slavo, nam priča pripovedovanje Frana Levca, ki je hodil kot »tihotapec« iz čistega rodoljubja v ljubljansko čitalnico poslušat, kaj se je tam pelo, govorilo in igralo. Vsako sredo, ko so izšle »Novice« je debelo gledal, ko je bral, kako se je vse hvalilo. »Tukaj je stalo črno na belem, da je, postavim, gospodična I. I. tako »ljubko« popevala kakor slavček v grmiču in da je njeno petje »žvergolelo« po naših ušesih kakor škrjančkova pesmica po jasnem zraku. In jaz, ki sem jo tudi slišal, obsodil sem jo za prav navadno pevko. Gospod I., postavim, je tako »izvrstno« igral in tako dobro rešil svojo nalogo, da bi ga bili želeli videti na vsakem očitnem odru. In jaz, ki sem ga videl, sem bil prepričan, da bi mu bilo občinstvo v vsakem očitnem teatru žvižgalo — ako bi bil le slovensko igral; kajti tako je lomil slovenščino, kakor prekleje. »Vodo bi v Savo nosili, ako bi hoteli v igri in petji te gospe, tega gospoda itd. le besedo hvale izgubljeni.« Take kritike, pravi, je bral teden za tednom in če je koga vprašal, zakaj se vse hvali, se mu je dejalo, ker so — diletantje. (Slovenski narod 1868 str. 106.)

Levstik je bil prepričan, da gledališče brez resnega študija igralcev in brez stalnosti ne more biti resen kulturni zavod. Res je, da so čitalnice od leta do leta žele večje uspehe s svojimi gledališkimi predstavami, vendar je bilo vse to delo kljub vsemu le priložnostno, namenjeno v prvi vrsti zabavi društvenega članstva, brez vsakega načrtnega dela zlasti kar se tiče umetnosti podajanja in repertoarja samega. Glavno jim je bilo, da se je slovensko igralo, manj važno je bilo, kakšno je bilo to igranje in kaj se je uprizarjalo.

Pod vplivom Levstikovih kritičnih dopisov v »Slovincu« so nekateri čitalničarji skušali dvigniti nivo svojih predstav, večinoma so pa naleteli na gluha ušesa in igralci, ki so se imeli za nekake zvezdnike, so se pričeli užaljeni odmikati in tako je polagoma odmiralo prvotno navdušenje. V tem pogledu je zanimivo predavanje predsednika čitalnice v Ajdovščini dr. K. Lavriča dne 3. maja 1868 (»Novice« 1868 štev. 22 z dne 27. maja) pod naslovom »O koristi gledališčin iger«, kjer pravi med drugim naslednje:

— Nekateri nasprotujejo sicer dramatiškemu pesništvu in posebno gledališčem, češ, da se preveč hudobnega sliši in vidi na gledališčinah, da pesniki vpeljujejo preradi zaljubljene reči v svoja dramatična dela in to kvare ljudi, posebno mladino. Na to bi jaz rekel le to: Res je, da so nekatere igre take, da žalijo naravo in so strup

mladeži, druge, ki zaničujejo to, kar je človeku sveto, al to so le izjeme (žalibog velikih francoskih in nemških gledališč prenesenci), zavoljo izjeme pa ne gre obsoditi celote. Na svetu je dovolj hudega, še več pa je ljubezni, zategadel ni drugače, da se to vidi tudi v gledališčih, ktera so ogledalo pravega in človeškega življenja. Naša sodba, v gledališčinih igrar ne sme tedaj biti enostranska, prenapeta na nobeno stran. Krivo se da rabiti vsaka, tudi najboljša reč in najvisokejša misel. Take krive rabe nesramnih in ostudnih gledališčinih iger pa ne zagovarjam in še tudi ne rečem, da vsak človek mora gledišče obiskovati, pa vendar s pošteno voljo trdim, da dobre gledališčne igre so velike pripomočnice človeški omiki; one tudi v nas gojijo in zbujajo čut do vsega, kar je krasno. H koncu dovolite mi, da omenim še drugo stvar. Vsak dramatiški pesnik mora izvrstno znati svoj jezik in zares razgrinjajo ti pisatelji v takih delih celo lepoto jezika svojega. To je gotovo bralcu in poslušalcu zanimivo in podučljivo, in posebno nam Slovencem je neprecenljiva dobrota, kajti prav redkoma slišimo ravno mi Slovenci prav dobro, čisto in slovniško govoriti materni jezik.»

Fran Levstik ni odnehal od svojega načrta in po hudih bojih z domačimi starokopitneži na eni in s Slovincem sovražnimi vladnimi krogi, je končno vendarle uspel: dne 18. aprila 1867 je kranjska deželna vlada potrdila pravila »Dramatičnega društva« in s tem dnem se pričenja novo razdobje zgodovine slovenskega gledališča. Bleiweisove »Novice« so v štev. 19 z dne 8. maja 1867 takole pozdravile novo društvo: »Rojaki, zopet je odprto novo polje delavnosti, ki bode na veliko korist vsemu slovenskemu narodu. Naj se krepko in čvrsto razvije mlado društvo in požene novo cvetje na polji slovenskega slovstva in domače umetnosti.«

(Nadaljevanje sledi)

Po gledališki predstavi se najbolje okrepčate v

Kestni tačilnici

V PREŠERNOVI ULICI

kjer Vam v ta namen postrežejo z izbrano kapljico
in dobrim prigrizkom

Industrijskim podjetjem
republiškega in lokalnega
značaja ter vsem ostalim
našim odjemalcem

sporočamo, da smo dopolnili naše zaloge orodja, opreme, stekla itd.

N u d i m o :

prvovrsne krožne žage z elektromotorjem
stružnice za les z elektromotorjem
kompletne garniture za varenje
manometre za tehnične pline
električne in ročne vrtalne stroje
krožne žage
klešče vseh vrst
francoske ključe
kov. spiralne svedre, glodala, drgalnike
stavbeno okovje
zaščitne obleke iz azbesta
brusne plošče vseh vrst in ostalo

Graditelje stavb pa opozarjamo na zalogo aluminija po nizkih cenah, ki je uporaben za barvanje stavb

Izvolite si ogledati naše zaloge v poslovnih prostorih na Mariborski c. 13. Usmene informacije dajemo tudi po telefonu št. 112

KOVINSKI SERVIS • CELJE

MOŠKO IN ŽENSKO PERILO, POTNICE, MODRČKI .

Toper

konfekcija je kvalitetna

Trgovska podjetja jo naročajo pri

TOVARNI PERILA CELJE

Telefon štev.: 310 in 328 • Brzjavlj.: TOPER, CELJE

Potrošnikom pa postrežemo z veliko izbiro v lastnih poslovalnicah v

Celju, Kidričeva ulica

Reki, Korzo Ivana Zajca 19

Zagrebu, Ilica 13

Subotici, Moskovska 1

Novem sadu, Centar 5

Beogradu, Terazije 35

Izvolite si brezobvezno ogledati
izdelke v naših vzornih trgovinah

STEZNIKI, ŽENSKO OTR. OBLEKE IZ BOMBAŽNIH TKANIN, IZD. POLIVINILA